

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ՀԱԽԱՏՔ

«Մի՛ երկնչիր, միայն հաւատա»
(ՂՈՒԿ. Ը. 50)

Երկրիւղին հակադրուած հաւատքը, որ կը շեշտուի այս Կիրակի օրուան(*) Աւետարանին մէջ, քաղուած Ղուկասի Ութերորդ Կրօնի վերջին համարներէն, անգամ մը ևս կը տանի մեզ դէպի հին հարց մը, որ սակայն կը շարունակէ մնալ այսօրուան աշխարհի մտահոգութիւններու կարեւորներէն մին. ո՞րն է իրական հաւատքը, այն հաւատքը զոր Քրիստոս պահանջեց բոլոր հիւանդներէն՝ որոնք իրեն դիմեցին:

Պարզ անհանգստութիւններու, ծանր հիւանդութիւններու, մինչև իսկ մահուան պարագաներուն, մարդոց երկրիւղին, յուսահատութեան կամ արցունքին դիմաց, մեր Տէրը կրկնեց շարունակ. մի՛ վախճաւ, մի՛ յուսահասիր, մի՛ երկնչիր, բնաւ մի՛ կասկածիր, այլ միայն հաւատա, հաւատա, հոգ չէ թէ մանանիսի հատիկին չափ ըլլալ հաւատքդ և լեռներն անգամ կրնաս տեղափոխել: Նոյնը ըսաւ մեր Տէրը այն ժողովրդապետին, որու մասին խօսեցաւ մեզի այս առաւօտ կարդացուած Ճաշու Աւետարանը:

Ան եկած էր Յիսուսի մօտ իր հիւանդ աղջկան բժշկութիւնը խնդրելու, երբ լուր հասաւ թէ աղջկը մեռած է արդէն: Քրիստոս ըսաւ ժողովրդապետին. «Մի՛ վախճաւ, միայն հաւատա», և գնաց ու կեանք տուաւ աղջկան:

Օտար չէ մեզմէ շատերուն համար այն պահը երբ՝ յուսահատած գիտութեան կարողութիւններէն՝ բժշկութեանէն՝ մեր աչքերը կը դարձնենք դէպի աւելի բարձր գործութիւն մը՝ անոր գերբնական միջամտութիւնը հայցելու համար: Այդպէս ըրաւ ժողովրդապետը, այդպէս ըրին ու կ'ընեն բազմաթիւ հայրեր ու մայրեր, երբ կը զգան թէ իրենց ձեռքերէն դուրս կը սահի, կաթիլ առ

կաթիլ, իրենց հիւանդ զաւակին կեանքը: Իրարանցումի, վախի և յուսահատութեան ընդմէջէն՝ կ'արթննայ անոնց մէջ հին ազօթք մը, մոռցուած հաւատք մը, ու անոնք կը փութան եկեղեցի, կ'ուխտեն, կը պաղատին, արցունք կը թափեն, վերստանալու համար իրենց զաւակը՝ Աստուծոյ ողորմութենէն:

Թմրած պիտի մնար իրենց հաւատքը, զիմած պիտի չըլլային Աստուծոյ եթէ չի գտնուէին անելի մը առջև, ինչպէս ժողովրդապետը պիտի չերթար Յիսուսի մօտ, եթէ իր սովորական բժիշկը սպառած չըլլար իր գիտութեան բոլոր կարելիութիւնները:

Եւ այսպէս է հաւատքի բոլոր հանգրուաններուն վրայ. յաճախ հաւատքը կը սկսի հոն՝ ուր կանգ կ'առնէ գիտութիւնը: Հիւանդութեան մասնաւոր պարագան պերճախօս օրինակ մըն է այս մասին:

Սակայն, երբ հաւատքը վստահութիւն մըն է միայն, որ մարդկային գիտութենէն յուսահատած՝ կը զիմէ դէպի Աստուծոյ գթութիւնը, Անկէ սպասելով ինչ որ մարդիկ անկարող են տալու, չի կրնար ըլլալ ամբողջական, որովհետեւ ծնունդն է մասնաւոր պարագայի մը, ուր վախը, մահուան երկրիւղը աւելի տեղ ունին քան գիտակից համոզումը:

Վստահիլ Աստուծոյ, յանձնուիլ Անոր, Անկէ սպասել ամէն օգնութիւն, անշուշտ թէ կը կազմեն հաւատքի առաջին քայլերը, բայց առաջին քայլեր միայն, որոնց անհրաժեշտօրէն պէտք է յաջորդեն ուրիշներ:

Բազմաթիւ քրիստոնեաներու հաւատքն ալ չի գերազանցեր ժողովրդապետին հաւատքը. ան վստահութեան մղում մըն է դէպի Աստուած, արտայայտուած յաճախ նեղութեան մը պարագային միայն, ապահովելու համար Աստուծոյ օգնութիւնը, ինչպէս պիտի տպահովէինք մեր բժիշկէն աւելի կարող բժիշկի մը միջամտութիւնը:

Բայց ո՞րն է կատարեալ հաւատքը, որոնք են առաջին վստահութեան յաջորդող միւս քայլերը՝ կատարեալ հաւատքի ճամբուն վրայ:

Հաւատալ բառը կը գործածենք միշտ երկու առումներով. կ'ըսենք հաւատալ անձի մը և հաւատալ բանի մը: Առաջին առումով՝ հաւատքը վստահութիւն մըն է, ինչպէս ըսինք. երկրորդ առումով՝ խոր

(*) Կարդացուած Պէյրութի ձայնասփիւռէն Նոյեմբեր 6ի6, 1955:

համոզումներու ամբողջութիւն մը, համոզումներ սակայն՝ որոնք կը բղխին ոչ թէ տրամաբանութենէն, այլ ներքին ապրումէ մը, ներքին վկայութենէ մը թէ՛ այս է ճշմարտութիւնը: Եկեղեցին այս տեսակի ճշմարտութիւնները, որոնք հաւատքի առարկան կը կազմեն, կը կոչէ յայտնութիւն, նկատելով զանոնք իբրեւ աւանդ տրուած մարդոց Աստուծոյ կողմէն:

Այսօրուան աշխարհին համար, ինչպէս միշտ, կան մարդիկ որոնք կը մերժեն հաւատալ ունէ անձի և որեւէ ուսուցումի ու իրենց վստահութիւնն ու յոյսերը կը դնեն իրենք իրենց վրայ, հակադրելով իրենց գիտութիւնը յայտնուած հաւատքին: Այս պիտիները չեն մերժեր հաւատքի մը անհրաժեշտութիւնը, այլ կրօնական հաւատքին կը հակադրեն ուրիշ հաւատք մը, այն է հաւատք՝ մարդկային մտքի կարողութիւններուն, որոնք կը նկատուին բաւարար՝ հասնելու համար բացարձակ ճշմարտութեան: Գիտեն թէ մարդկային միտքը չատ հեռու է թափանցած ըլլալէ արեւելքի և մարդու խորհուրդներուն, թէ գիտութեան նոր նուաճումները փաստ մըն են ապացուցանելու համար որ երէկուան ճշմարտութիւնը, միամտութիւն է այսօր, և ինչ որ միամտութիւն պիտի նկատուի վաղը, շնորհիւ նոր նուաճումներու, ճշմարտութիւն է այսօր: Գիտեն այս անուրանալի օրէնքը գիտական աշխարհին, սակայն իրենց վստահութիւնը կ'ուզեն կապուած պահել միայն ու միայն իրենց գիտութեան, հաւատարման իրենց շուրջինները թէ պիտի հասնի օր մը, երբ գիտութիւնը պիտի բացատրէ ամէն բան և պէտք պիտի չմնայ գիմելու կրօնքի տուած բացատրութիւններուն:

Այսպիսիներուն պատասխանը չատպարդ է. եթէ չուզենք մանեւ լայն վէճին մէջ որ կասկածի տակ կ'առնէ մարդկային մտքին կարելիութիւնները և կը մերժէ ճանչնալ անոր մէջ՝ ճշմարտութեան հասնելու կարողութիւնը, եթէ ենթադրենք պահ մը որ պիտի հասնի օր մը, երբ մարդու հայեցողութեան առջև դրուած բոլոր հարցերը՝ բնութեան և մարդու, այս կեանքի և յաւիտենականութեան, մահուան և անմահութեան մասին պիտի գտնեն անվիճելի պատասխաններ, անվիճելի անշուշտ մարդկա-

յին տրամաբանութեան և միտքին համար, մենք որ կ'ապրինք այսօր և չենք գիտեր այդ պատասխանները, ինչ հիմնական պատճառ ունինք հաւատալու թէ գիտութեան բերելիք պատասխանները, եթէ գտն օր մը, տարբեր պիտի ըլլան մեր կրօնքին այսօր իսկ ուսուցած ճշմարտութիւններէն: Ինչու ունենանք այն գաղափարը թէ վաղուան գիտութիւնը պիտի ժխտէ մեր հաւատալիքները, երբ, ընդհակառակն, գիտական ամէն նորութիւն կուգայ հաստատելու առ այժմ մեզի աւանդուած հաւատալիքները:

Ահա թէ ինչու աւելի իմաստուն կը նկատենք հաւատալ թէ գիտութիւնը, եթէ կարենար հասնիլ բացարձակ ճշմարտութիւններու, հասած կ'ըլլար արդէն մինչև այսօր և չէր թափառէր փոփոխական վարկածներու լարիւրինթոսի մը մէջ. և թէ օր մը, եթէ նոյնիսկ հասնի այդ աստիճանին, իր եզրակացութիւնները պիտի ըլլան նոյն՝ մեր սրտի և հոգիի վկայութեան հետ, կրօնքի վկայութեան հետ՝ ապրուած ճշմարտութեան մասին:

Երբ անկատար են մեր գիտելիքները, երբ անոնց վրայ կառուցուած գիտական կամ իմաստասիրական դրութիւնները չեն անցնիր վարկածներու սահմանէն անդին, ինչպէս կարելի է մերժել հաւատքը յանուն թերի գիտութեան մը:

Ըսինք թէ հաւատքը կը սկսի հոն ուր կանգ կ'առնէ գիտութիւնը: Այսօրուան գիտութիւնը կը հասցնէ մեզի կրօնական ճշմարտութիւններու սեմին և հաւատքին կ'ընդուն անոնց բանաձևերը:

Բնագիտութիւնը, նիւթի իր ըմբռնումով, հոգեբանութիւնը՝ հոգեկան վիճակներու ուսումնասիրութեամբ, կ'առաջնորդեն մեզի այն համոզումին թէ նիւթը ոյժ մըն է որ սկիզբ մը և վախճան մը ունի, իսկ հոգեկան մեր աշխարհը՝ հոսանք մը, որ յաւիտենական ապրումներու ցոլքը կը շողացնէ յաճախ, անկարելի դարձնելով այլ ևս չմտածել նիւթական ոյժի մը աղբիւրին և նպատակին, ինչպէս նաև յաւիտենական կեանքի մը մասին:

Եւ այստեղ կը սկսի հաւատքը. այս անգամ ոչ թէ ժողովրդապետի հաւատքին նման վստահութիւն մը առ Աստուած, այլ միտքի խոր համոզումներու արտայայտութիւնը եղող հաւատք մը, որ գիտութեան

սանդուղներով կը բարձրանայ դէպի աստուածային ճշմարտութիւնը՝ յայտնութիւնը կրօնքին:

«Հաւատամք»ն է յայտնուած ճշմարտութիւններու բանաձևումը և ուղղափառութիւնը՝ անոնց ուղին. իսկ սէրը՝ անոնց գերագոյն նպատակը:

Ահա թէ ինչու երբ մարդ կը վստահի Տիրոջ ու Անոր ուսուցումին մէջ կը գտնէ գերագոյն բացատրութիւնը գիտական բոլոր ուսուցումներուն, կրնայ ապրիլ կենդանի հաւատքի այն կեանքով, որ իսկական քրիստոնեայի կեանքն է:

Հաւատալու համար չի բաւեր ընդունիլ Հաւատամքի մը վարդապետական բանաձևումները, այլ անհրաժեշտ է խորապրումի վերածել զանոնք, որովհետեւ հաւատքը վեր է աստուածաբանական գիտելիքներէն և վարդապետական բանաձևումներէն. ան, այդ բոլորին մէջէն ծաղկող նոր կեանք մըն է, մարդուն մէջ:

Գիտութեան ճամբով կրնանք տարուիլ եզրակացնելու թէ Աստուած գոյութիւն ունի, բայց հաւատքով, այսինքն կրօնական ապրումով մը միայն կրնանք զգալի կերպով ունենալ մեր գիտակցութեան մէջ Աստուծոյ գոյութիւնը:

Հակադրութիւնը հաւատքին և գիտութեան, զոր մարդիկ կը ֆանսն ստեղծել, կեղծ հակադրութիւն մըն է, որովհետեւ առանց կանխակալ կարծիքի և ճշմարտութեան սիրոյն աշխատող գիտնականին համար, հաւատքը լոյս մըն է որ չի ժխտեր գիտութիւնը, այլ կ'ամբողջացնէ և կը լուսաբանէ զայն:

Մեր Եկեղեցին որեւէ տեղի չէ մերժած գիտութեան նպաստը հաւատքին, որովհետեւ անոր մէջ գտած է կարելի բացատրութիւններ՝ յայտնուած ճշմարտութիւններուն: Ան մարդկային միտքին տուած է իր արժանի տեղը կրօնական հայեցողութեան մէջ, ոչ թէ անոր վրայ միայն հիմնելու համար հաւատքը, այլ բերելու համար զայն իբրև օժանդակ մեր հաւատքին:

Եկեղեցիին զաւակները նախ հաւատալով են Աստուծոյ և անկէ ետք միայն մարդկային գիտելիքներուն մէջ փնտռած են իրենց հաւատքը ամրապնդող փաստեր, քանի որ հաւատքը՝ ամէն բանէ առաջ, վրստահութեան և ներքին վկայութեան հարց է:

Նոյնն է այսօր ևս. ամէն զարգիտական նոր վարկածներ և ըմբռնումներ կը բերէ. ամէն իմաստասիրական հայեցողութիւն նոր դրութիւններ կը կերտէ. անոնք բոլորը չեն կրնար անցնիլ սահմանը ճիշդութեան, զորս մարդկային միտքը իր ստեղծումէն ի վեր կ'ընէ հասնելու համար ճշմարտութեան: Բայց անոնք կուզան ու կ'անցնին, մինչդեռ կրօնական ըմբռնումները — հաւատքը — կը մնան նոյն՝ բոլոր այն մարդոց մէջ, որոնք մտիկ կ'ընեն նախ իրենց ներքին աշխարհէն եկող ձայնին ու իրենց մէջ բնակող կենդանի Աստուծոյ:

Չտարուինք քարոզութիւններով մարդոց՝ որոնք զանազան այլ նպատակներով կ'ուզեն արմատախիլ ընել մեր հաւատքը, կործանել վստահութիւնը, տկարացնելու համար Եկեղեցին:

Մեր ազգին մէջ, այդպիսիները կը հարուածեն Եկեղեցիէն անդին՝ մեր հոգեկան գոյութիւնը, այլ խօսքով, մեր գոյութիւնը իբրև հայ. ու հայը, մեր համոզումով, երբ կը կորսնցնէ իր հաւատքը, կը կորսնցնէ ինքզինք:

Եկեղեցին ապրեցնել, Եկեղեցին պահել առանց հաւատքի, իր կրօնական հանգամանքէն դուրկ, իր ազգային հանգամանքին համար, ծիծաղելի հակասութիւն մըն է, որ կը յիշեցնէ մեզի մոմիաներ զմոսող Եգիպտացիները: Երբ շունչը մարի, երբ կեանքը դադարի, մնացեալը, որքան ոսկի ու պերճանք փաթթեմք չուրջը, լիճ է եթէ ոչ սառած դիակ:

Ահա թէ ինչու երբ կը տեսնենք խախտած շատերու հաւատքը, մեր այս օրերուն, մեր աղօթքն է որ Տէրը անսասան պահէ մեր Եկեղեցին, պահէ զայն կենդանի ու ներգործող, աւանդելու համար մեր ժողովուրդին՝ մեր Հայրերու Հաւատքը, վառ ու կենսունակ:

ՇԱՀԷ ՎՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ

